

TERRADO PABLO, X.; FEIXA ALTARRIBA, C.; PIQUÉ BADIA, J.R. & NORAY VIDAL, R. (2005). **Toponímia de la Ribagorça. Els noms de lloc de Vilaller**. Lleida: Ajuntament de Vilaller, Universitat de Lleida, Dep. de la Presidència de la Generalitat de Catalunya. 5 mapes. 99 p.

MOISÉS SELFA I SASTRE

L'estudiós de la toponímia en general i, en particular, de la toponímia ribagorçana trobarà en aquesta monografia dedicada als noms de lloc del municipi de Vilaller un treball científic que permet al lector endinsar-se en el meravellós món dels noms que parlen de la realitat que els envolta.

El llibre que ressenyem té quatre capítols ben definits com se'ns explica en les paraules de presentació i agraïment: una introducció on es defineix el marc històric, geogràfic, lingüístic i cultural on cal situar els noms de lloc estudiats; una relació dels noms de cases tant antigues com actuals del municipi; una tercera part molt extensa on s'estudien tots els noms de llocs aplegats en les enquestes i un apèndix cartogràfic que consta d'un mapa general del municipi i quatre mapes més que reflecteixen les zones concretes d'aquest.

El primer capítol del llibre (pàgines 9-15) comença amb dos aclariments ben interessants: en primer lloc, els autors prefereixen parlar de la Vall de Barravés i no del municipi de Vilaller. La raó d'aquesta decisió és ben senzilla: a la zona d'estudi és millor parlar de valls, doncs aquestes són entitats geogràficament i econòmicament molt ben definides. Només cal pensar en les veïnes valls de Castanesa, d'Aran o de Boí, zones geogràfiques que apleguen un bon grapat de llocs de població que mantenen una forta cohesió geogràfica

i cultural entre ells. El segon aclariment té a veure amb la inclusió de la zona de Casós, lloc enclavat al municipi de Pont de Suert, al municipi de Vilaller. Els autors parlen d'un acertat criteri geogràfic per prendre aquesta decisió.

La descripció geogràfica i històrica del municipi de Vilaller comença amb la citació dels tres nuclis amb una població estable: els de Vilaller, capital del municipi, Senet i Cierco. Fa pocs anys també estava habitat el llogaret d'Artiga, però els darrers veïns es van traslladar a Vilaller (pàgina 9). Se'ns parla també de les dues esglésies que en altres temps tenia el poble de Vilaller: la de San Climent, que continua en funcions actualment, i la de Sant Pere que va funcionar fins el segle XVI (pàgines 9 i 10). La delimitació dels límits geogràfics del municipi respecte d'altres llocs, la caracterització del tipus de vegetació que cobreix la superfície dels llocs estudiats, la descripció de les fonts de riquesa com són l'explotació minera i la producció d'energia així com el turisme (pàgines 9, 10 i 11) i l'enumeració de les fires i festes més importants del país (pàgines 12 i 13) completen una molt bona descripció de la realitat geogràfica, històrica i cultural d'un municipi ple d'una riquesa que els autors del llibre saben descobrir i fer-nos-la entendre.

Aquest primer capítol acaba amb les característiques generals de la toponímia de Vilaller (pàgines 13, 14 i 15). En tres pàgines els autors d'aquesta monografia defineixen els tres trets fonamentals de la toponímia estudiada: en primer lloc hi ha llocs que deuen el seu nom a una llengua parlada en aquesta vall abans que el català hi arribés: l'antiga llengua bascònica. És el cas d'un topònim tan conegut al país com és el de *Besiberri* 'el lloc sota els penyasegats' (pàgina 13). En segon lloc, hi han d'altres noms que deuen la seva denominació a pobles vinguts del centre d'Europa. Com diuen els autors del llibre, "els especialistes diuen que a principis del primer mil·lenni abans de Crist van creuar el Pirineu gents que portaren costums com el treball del bronze o la incineració dels morts" (pàgina 14). És el que el professor Joan Coromnies ha denominat sorotàptic, la llengua que parlaven aquests pobles del centre d'Europa. Topònims com *Carantos* o *Garanto* són relíquies d'aquesta llengua sorotàptica. I en tercer lloc la toponímia del municipi de Vilaller ofereix un contrast entre la forma actual del topònim i la forma que aquest tenia fa segles. Aquest contrast s'explica per fenòmens d'evolució lingüística com són la diftongació de la E en *ie*, la conversió de la -LL- en *r* o *s* i la conservació de la vocal final *o*, fenòmens absents del català actual però que van ser normals en les llengües romàniques del Pirineu i que van deixar d'estar vigents abans d'arribar a les formes modernes de les nostres llengües (pàgina 14).

La segona part del llibre (pàgines 17-24) està dedicada a la oiconímia del

municipi de Vilaller, és a dir, a la relació alfabètica de les cases dels llocs de Casós, Artiga i de Cierco, Senet i Vilaller. És molt interessant el material documental sobre els noms de casa que se'ns presenta en aquest segon capítol: en concret són memorials, censos i d'altres textos escrits entre els segles XVII i XX.

La tercera part del llibre (pàgines 25-95) és la més extensa i densa. Apareixen tots els noms de lloc ordenats alfabèticament que designen una realitat geogràfica. En casos de noms com *Pllana Espinau*, que estan formats per un genèric *Pllana* i d'un altre específic *Espinau*, s'ofereix una doble entrada per tots dos noms: *Espinau*, *Pllana* i *Pllana Espinau*. Cada entrada té sempre la mateixa estructura: el nom del lloc estudiat, les coordenades geogràfiques expresades en sistema UTM on s'ha localitzat aquest, la població a la que pertany, una bona descripció geogràfica i una discussió etimològica a fi d'establir el seu origen etimològic.

No es tracta aquí de comentar nom per nom. Només direm que els topònims com *Curieso* (pàgina 52), *Quadriesos* (pàgina 79) i *Visa* (pàgina 95) presenten una solució *-s-* per al grup llatí *-LL-* com a d'altres zones ribagorçanes: a la Vall Mitjana de l'Éssera, per exemple, trobem topònims com *Cotiasa*, nom amb un sufix *-ELLA*, i *Visar*, del llatí *VILLAM*, on el grup *-LL-* també ha donat la consonant sonora *-s-*.

El llibre acaba amb dos apèndixs: el primer consta de tres pàgines de fotografies que il·lustren alguns dels noms estudiats i el segon de cinc mapes, un de general del municipi i quatre de zones genèriques d'aquest on apareixen reflectats i ben cartografiats tots els topònims estudiats.

En conclusió, podem parlar d'un treball ben raonat que permet conèixer al lector quines són les característiques més importants de la toponímia del municipi de Vilaller. Només ens queda agrair als autors l'esforç fet per recollir i estudiar un conjunt de noms que podrien caure en l'oblit i l'interès de totes les institucions que han fet possible l'edició del llibre ressenyat.